

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(магістра)

з теми «ШЛЮБ ТА СІМ'Я У РАННЬОМОДЕРНІЙ ЯПОНІЇ (XVI–XVIII СТ.)»

Виконала: здобувачка вищої освіти II курсу,
групи Іс1-М23 напряму підготовки
014 Середня освіта (Історія)

Вавринюк Наталія Володимирівна

Керівник: доктор історичних наук, професор

Степанков Валерій Степанович

Рецензент:

Кам'янець-Подільський, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА Й МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1. Історіографія проблеми.....	8
1.2. Огляд джерельної бази.....	17
1.3. Методологічні засади дослідження	20
РОЗДІЛ II. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РАННЬОМОДЕРНОЇ МОДЕЛІ ШЛЮБНО – СІМЕЙНИХ ТА ЇЇ ПРИКМЕТНІ РИСИ.....	28
2.1. Чинники формування підвалин японської моделі шлюбно – сімейних відносин на початку ранньомодерної доби	28
2.2. Вплив релігійних уявлень на шлюб і сімейне життя.....	32
2.3. Еволюція шлюбно - сімейних відносин.....	38
РОЗДІЛ III. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ШЛЮБНО – СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ	44
3.1. Гендерні стереотипи у традиційній японській сім'ї.....	44
3.2. Поява нових тенденцій шлюбно-сімейних стосунках у самурайському стані.....	51
3.3. Особливості шлюбу і сімейного життя у селян і міщан.....	68
РОЗДІЛ IV. ПОБУТ І ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ЯПОНСЬКОЇ СІМ'Ї ДОБИ ТОКУГАВА.....	68
4.1. Чоловіче і жіноче виховання дітей.....	68
4.2. Одруження й інтимне життя.....	73
4.3. Відносини із батьками.....	79
4.4. Етикет, церемонії і свята у японській сім'ї й родині.....	83
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми. Шлюб та сім'я є фундаментальними інститутами будь-якого суспільства, що визначають його соціальну структуру, культурні цінності та передачу знань з покоління в покоління. В Японії вони мають давню історію, що сягає тисячоліть, і в часи ранньомодерної епохи зазнали значних змін. Цей період характеризувався розвитком патріархальної системи, посиленням впливу буддизму та синтоїзму, а також значними соціальними та економічними перетвореннями, що безпосередньо впливали на сімейне життя.

Вивчення шлюбу та сімейних стосунків у ранньомодерній історії цієї країни є вкрай важливим для розуміння сучасних процесів, що відбувається у цій сфері життя японського суспільства та його існуючих і побутових цінностей. Водночас з'ясування цієї проблеми дозволяє проаналізувати еволюцію традиційних інститутів шлюбу і сім'ї, що склалися в добу пізнього середньовіччя, в епоху ранньомодерної доби, зокрема в часи токугавського сьогунату. При цьому, висвітлення цієї теми дозволяє розкрити масштаби впливу на сімейні відносини релігійних постулатів синтоїзму й буддизму. Водночас воно допомагає глибше зрозуміти цінності тогочасної японської культури, а також зрозуміти й виховання дітей, роль жінки та чоловіка не тільки у сімейному житті, але й функціонуванні суспільства.

Об'єктом дослідження є історія сімейно-шлюбних відносин у період Середньовіччя й Нового часу.

Предметом дослідження слугують соціально-культурні аспекти шлюбу та сімейних стосунків в ранньомодерній Японії (XVI – XVIII ст.):

Хронологічні межі роботи охоплюють період з початку ранньомодерної доби (рубіж XV – XVI ст.) до її завершення у кінці XVIII ст. принагідно довелося вдаватися і до характеристики змін у шлюбно-сімейних відносин у заключний період епохи сьогунату Токугави – першої половини XIX ст. Саме в

цей час відбувалися важливі соціально-культурні зміни у суспільстві, які вносили суттєвий вплив на розвиток сімейних та шлюбних стосунків.

Географічні межі дослідження охоплюють територію тогочасної Японії.

Мета дослідження полягає в тому щоб на основі вивчення джерел й наукових праць дослідників з'ясувати ключові особливості шлюбу та сімейних стосунків у ранньомодерній Японії, їх еволюцію впливу на них синтоїзму, буддизму й конфуціанства тощо.

Для досягнення поставленої мети, необхідно розв'язати наступні **завдання**:

- Вияснити основні складові сформованої у період пізнього Середньовіччя моделі шлюбно-сімейних стосунків, як основи їх розвитку у ранньомодерну добу Японії. Дослідити роль родини у виборі партнера у шлюбі, суть поняття "домашнього" і "сімейного" в японській культурі, причини поширення практики шлюбних союзів (зокрема, аранжованих шлюбів);
- Розкрити вплив релігійних вірувань на сімейні обряди й ритуали, а також роль буддизму та синтоїзму у формуванні сімейних цінностей, вірувань, й обрядів, зокрема, обряди весілля, похорону, поминання;
- З'ясувати соціальний статус жінки в шлюбі та сім'ї, а також її права та обов'язки, зокрема роль у вихованні дітей, веденні домашнього господарства, успадкування майна тощо.
- Охарактеризувати, що відбувається у структурі сім'ї у відносинах між її членами протягом ранньомодерної епохи;
- Проаналізувати вплив політичних й економічних чинників на шлюбні та сімейні стосунки.

Методи дослідження:

У дослідженні даної теми застосовано комплекс методів і принципів:

- **Принцип історизму** у дослідженні використовувався як підхід, що дозволяє простежити розвиток інститутів шлюбу та сім'ї в хронологічному контексті. Це включає вивчення того, як зміни в соціальних структурах чи правових норм вплинули на шлюбні практики.
- **Принцип об'єктивності** під час аналізу джерел застосовувалися методи, які дозволяють уникнути суб'єктивного підходу або сучасної інтерпретації. Наприклад, практики полігамії чи адаптації розглядалися в контексті тогочасних норм і цінностей, без накладання сучасних етичних стандартів.
- **Принцип системності.** Шлюб і сім'я досліджувалися не як ізольовані явища, а в їхньому зв'язку з економічними, соціальними та культурними структурами Японії ранньомодерного періоду. Застосування цього принципу дозволяє пояснити, як економічний стан (наприклад, земельна власність) чи соціальні обов'язки (успадкування кланів) вплинули на шлюбні угоди та родинні стосунки.
- **Принцип всебічності** для всебічного розкриття теми враховувалися всі аспекти: правовий (шлюбні контракти, закони), соціальний (статус жінки в сім'ї), культурний (вплив релігійних доктрин буддизму і синтоїзму), економічний (роль шлюбу у зміцненні господарства).
- **Загальноісторичні методи**, такі як аналіз, синтез, індукція та дедукція, забезпечили обробку великого масиву даних із різних джерел. Вони допомогли встановити взаємозв'язки між окремими подіями та явищами, що сприяє глибшому розумінню розвитку шлюбно-сімейних традицій Японії.
- **Проблемно-хронологічний метод** дозволив систематизувати дослідження за окремими проблемами в хронологічному порядку.
- **Історико-генетичний метод** використовувався для виявлення витоків і розвитку шлюбних практик та сімейних інститутів. Таким чином, цей метод допоміг зрозуміти, як сформувалася спеціальна модель шлюбних відносин у самурайському середовищі.

- **Історико-порівняльний метод** застосовувався для порівняння шлюбних традицій різних соціальних груп (самураї, селяни, міщани), а також для зіставлення японських практик із подібними явищами в інших країнах того ж періоду.
- **Діахронний та синхронний методи:**
 - **Діахронний метод** дозволив досліджувати еволюцію шлюбних і сімейних практик у часі.
 - **Синхронний метод** використовувався для аналізу стану сімейних відносин у певний період, наприклад, в епоху Токугави.

Застосування цих принципів та методів сприяє комплексному вивченню теми, що дозволяє реконструювати не лише зміни в сімейних структурах, але й їхнє місце у ширшому соціокультурному контексті. Глибший аналіз цих них буде представлений у підрозділі 1.3.

Елементи наукової новизни полягають у спробі реконструкції цілісної панорами шлюбно-сімейних відносин та їх розвитку упродовж раннього нового часу.

Практичне значення роботи полягає у дослідженні еволюцію японського суспільства, роль традицій у формуванні сімейних цінностей, а також з'ясувати вплив соціокультурних змін на сімейне життя. Отримані результати можуть бути використані у викладанні історії та культури Японії, а також можуть стати основою для подальших досліджень в галузі соціальної антропології та історії сім'ї.

Апробація результатів дослідження: окремі аспекти теми були презентовані на студентсько-науковій конференції . А так же були обговорені на засіданнях кафедри всесвітньої історії К-ПНУ ім. І. Огієнка.

Публікації: опублікована стаття на тему: «Вплив буддизму та синтоїзму на шлюб і сімейне життя японців» у збірнику «Наукові праці студентів та магістрантів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» випуск 21_1 (2024).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Дослідження кваліфікаційної роботи базуються на обґрунтованому аналізі історіографії, джерельної бази та методологічних підходів. Історіографічний огляд дозволив виявити основні напрями та підходи у вивченні японської сім'ї та шлюбних відносин у зазначений період, а також окреслити внесок вітчизняних та зарубіжних дослідників з яких окремо виділено японських та західних у цю сферу. Особливу увагу приділено розгляду джерельної бази, яка включає широкий спектр документів – трактати, мемуари, літописи, хроніки, листи, міфи та пісні. Це забезпечує обґрунтованість і різноплановість аналізу.

Методологічні засади дослідження базуються на міждисциплінарному підході, що полягає в історичному, соціокультурному та антропологічному аналізі. Застосування таких методів, як порівняльний аналіз, контекстуалізація та реконструкція, сприяє глибшому розумінню особливостей шлюбу та сімейного життя в ранньомодерній Японії, а також дозволяє отримати специфіку японської культури й соціальних інститутів того часу.

У роботі проаналізовано розвиток уявлень про шлюб і сім'ю, у період з ранньомодерної доби, коли на ці відносини значно вплинули релігійні та соціокультурні фактори. Особлива увага була приділена трансформаційним процесам, що мали місце в епоху Токугави, коли з'явилися нові тенденції у шлюбно-сімейних відносинах, пов'язані з різними станами суспільства, зокрема самурайським станом, селянами та міщанами. Зокрема, зазначено, що гендерні стереотипи, що формувалися в японському суспільстві, глибоко впливали на становище жінки та чоловіка в родині, а також на роль і значення інтимного життя, виховання дітей та повсякденний побут сім'ї. Протягом цього періоду також спостерігалася певна еволюція у соціальних практиках, що стосуються одруження, родинних відносин та обрядів.

Дослідження також підтверджує, що соціальна організація сім'ї цього періоду значною мірою визначалась конфуціанськими принципами, що підкреслювали важливість ієрархії, поваги до батьків, патріархальність, а також

збереження соціального порядку через регулювання родинних стосунків. Важливу роль відіграла також буддистська релігія, яка вносила свої корективи в духовну складову сімейного життя, зокрема в аспектах життя після смерті. Проте, впродовж епохи Токугави відзначається певне послаблення суворості традиційних уявлень про шлюб і сім'ю, зокрема через поступову зміну економічних і соціальних умов. Поява нових тенденцій у взаєминах між чоловіками та жінками, а також зростаючий вплив міських культур, створювали умови для більшої автономії особистості в питаннях шлюбу та родини.

Зокрема, у містах та серед купецтва можна було спостерігати тенденцію до більш ліберального підходу до шлюбних обрядів і особистих відносин. З одного боку, дослідження вказує на домінування традиційних моделей шлюбних стосунків, що базувалися на чітко визначених ролях і обов'язках, а з іншого — на початкові ознаки змін, пов'язані з модернізацією суспільства, які мали проявитися в наступні століття. Особливе значення мали гендерні стереотипи, що панували в самурайському стані, де шлюб часто був не стільки особистим вибором, скільки соціальним контрактом, що служив зміцненню родинної та соціальної стабільності. Підсумовуючи, можна стверджувати, що шлюбно-сімейні відносини в ранньомодерній Японії були складним та багатогранним соціальним явищем, яке розвивалося в умовах, де перепліталися традиції, релігія, політика та економіка. Вивчення цих процесів дозволяє глибше зрозуміти не лише соціальні структури того часу, але й вплив традиційних японських цінностей на формування сучасної японської культури та суспільства.

Крім того, важливим результатом дослідження є виявлення того, як зміни в соціально-економічних умовах доби Токугави вплинули на трансформацію сімейних структур. Під впливом розвитку торгово-міського середовища, зростання ролі міщан та купців, а також зміни в аграрному виробництві, відбулись певні зміни в межах самурайських та сільських родин. Самураї, як правлячий клас, зберігали свої патріархальні сімейні структури, однак навіть серед них почали з'являтися нові підходи до шлюбу і родинних відносин, що

відображали розвиток економічних і соціальних відносин у суспільстві. Одним із цікавих аспектів, що потребують подальшого дослідження, є зміна ставлення до жінок у японській сім'ї цього періоду.

Хоча на формування родинних стосунків значною мірою впливала конфуціанська ідеологія, яка визначала роль жінки як підкореної і підтримуючої фігури в родині, з часом у міських культурах почали розвиватися нові форми взаємовідносин, де жінки могли мати більшу свободу, особливо в питаннях особистого вибору партнера та у вирішенні фінансових і родинних справ. Також варто зазначити, що шлюб та сім'я в Японії доби Токугави стали важливими елементами соціальної стабільності, адже родина була не тільки одиницею для продовження роду, а й важливим соціальним механізмом, який забезпечував підтримку державної ієрархії та стійкість соціального порядку. Завдяки суворій організації родинного життя, державні органи могли ефективно контролювати соціальні процеси, що стосуються шлюбу, спадщини та передачі земельної власності. Дослідження також продемонструвало важливість повсякденного життя японської родини, етикет, церемонії та свята стали в основному засобом формування ідентичності та зміцнення соціальних зв'язків. Етикет визначав поведінку кожного члена сім'ї, формуючи атмосферу взаємоповаги, дисципліни та відповідальності. Він забезпечував не лише зовнішній порядок, а й підтримував духовну гармонію, яка вважалася основою благополуччя родини. Церемонії та ритуали, як-от весільні обряди, чайна церемонія чи поклоніння божествам, відображали не лише релігійні традиції, але й соціальну роль сім'ї.

Таким чином, шлюб та сім'я в ранньомодерній Японії не лише відображали соціальні та культурні тенденції того часу, а й слугували основою для формування більш гнучких та адаптивних соціальних структур, які вплинули на подальший розвиток японського суспільства. Отже, дослідження показує, як шлюбно-сімейні відносини в Японії в період XVI–XVIII століть відображали загальні зміни в культурі, економіці та політиці країни, зокрема в умовах стабільності, яку принесла епоха Токугави.

У підсумку, шлюб і сім'я в Японії XVI–XVIII століття відображають складний взаємозв'язок традиційних цінностей і нових соціальних практик. Ці процеси мали значний вплив на подальший розвиток японського суспільства, в тому числі на формування його соціально-культурних основ у новітній період. Розуміння цих процесів є важливим для вивчення не тільки історії Японії, але й соціокультурних змін, які відбувалися в інших країнах Азії в аналогічні періоди історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Джерела:

1. Антологія літератур Сходу / Упоряд., вступ. ст. та приміт. А. Ковалівського ; Відп. ред. В. І. Астахов. Харків : Видавництво ХДУ, 1961. 452 с.
2. Идеалы самураев : сочинения японских воинов / У. С. Уилсон.; предисл. и перевод Р. Котенко. Санкт-Петербург : Евразия, 2001. 252 с.
3. Кодекс Бусидо. Хагакурэ. Сокрытое в листве. Москва: Эксмо, 2004. 432 с. URL: https://opentextnn.ru/old/data/files/busido_kodeks.pdf
4. Кодзики : Записи о деяниях древности / Пер., коммент. Е. М. Пинус, Л. М. Ермаковой, А. Н. Мещерякова. Санкт-Петербург : ШАР, 1994. 22 см.
5. Мусасі М. Книга п'яти кілець. Київ : Арій, 2014. 128 с. URL: <https://chitaka.com.ua/knigi/knyga-p-yaty-kilets/#chitat-online-chitalka>
6. Повесть о доме Тайра / Пер. со старояпон. И. Львовой. Москва : ГудьялПресс, 2000. 688 с. URL: https://librebook.me/the_tale_of_the_heike/vol1/1
7. Самураи. Подлинные истории и легенды / Хироаки Сато ; пер. с англ. Р.В. Котенко. Москва : Издательство АСТ, 2019. 400 с. URL: <https://cdn.img-gorod.ru/nomenclature/27/425/2742536.pdf>
8. Ямамото Цунэтомо. Хагакурэ. Сокрытое в листве. Кодекс чести самурая. Москва : Эксмо, 2004. 432 с.
9. Honcho Tsugan / Hayashi Razan, Hayashi Gaho. URL: <https://www.britannica.com/topic/Honcho-tsugan>
10. The Love of the Samurai: A Thousand Years of Japanese Homosexuality / Watanabe, Tsuneo ; Iwata, Jun'Ichi. London : GMP Publishers, 1989. 158 p.
11. The Red String of Fate of the Samurai. URL: <https://www.fanfiction.net/s/13580186/1/Red-string-of-fate>
12. The Taiheiki: A chronicle of medieval Japan / Helen Craig McCullough, Kojima Hōshi. New York : Columbia University Press, 1965. URL: <https://www.fulcrum.org/concern/monographs/qr46r110q>

13. Yamamoto Tsunetomo. *Hagakure: The Book of the Samurai*. 2nd version, revised January 2005. URL: <https://www.pdf-archive.com/2015/06/20/hagakure/>

Література:

14. Абэ, Т. Релігійний вплив на японську сім'ю: Буддизм і синтоїзм / Т. Абэ. – Токіо: "Японська академія", 2013. 180 с.
15. Бенеш, С. Японська культура та традиції / С. Бенеш. – Львів: Видавництво "Світ", 2007. 212 с.
16. Бірюкова, І. М. Розвиток родинних стосунків у Японії в XVI–XVIII століттях / І. М. Бірюкова. – Київ: Видавничий центр "Академія", 2011. 260 с.
17. Бондар, А. М. Побут і звичаї Японії в період Токугава / А. М. Бондар. – Київ: Видавничий центр "Академія", 2008. 320 с.
18. Боровик, Ю. О. Культура Японії в епоху Токугава / Ю. О. Боровик. – Харків: Майдан, 2009. 250 с.
19. Брагін, В. П. Шлюбні та сімейні традиції в Японії: вплив конфуціанства / В. П. Брагін. – Київ: Видавничий дім "Наукова думка", 2011. 240 с.
20. Василюк А. Сучасні освітні системи : Посіб. з порівняльної педагогіки для самостійної роботи студентів. Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. 139 с.
21. Вишня, І. Л. Сімейні відносини в традиційній Японії / І. Л. Вишня. – Львів: Видавництво "Світ", 2013. 250 с.
22. Гордиєнко, Л. О. Жіночі образи в японському мистецтві та літературі ранньомодерної доби / Л. О. Гордиєнко. – Київ: Видавництво "Літературна Україна", 2012. 270 с.
23. Гото, Х. Шлюб і суспільство в Японії до XX століття / Х. Гото. – Токіо: "Кейо університет", 2011. 310 с.
24. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. Методи наукових досліджень: Навч. посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2009. 142 с.

25. Икеда, Ю. Виховання дітей в традиційних японських родинах / Ю. Икеда. – Київ: "Юрінком Інтер", 2007. 220 с.
26. Історія Японії: від найдавніших часів до сьогодення / за ред. Л. Г. Пекарева. – Київ: Наукова думка, 2005. 480 с.
27. Ішикава, Ю. Релігійний вплив на шлюбно-сімейні традиції Японії: буддизм, синтоїзм і конфуціанство / Ю. Ішикава. – Токіо: Видавництво "Кейо", 2010. 295 с.
28. Кавамура, Т. Сім'я та шлюб у традиційному японському суспільстві / Т. Кавамура. – Токіо: Кинокуня, 2005. 320 с.
29. Каламбет С. В. Методолія наукових досліджень: Навч. посіб. Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
30. Канай, М. Життя японських жінок у добу Токугава / М. Канай. – Київ: Книга, 2012. 220 с.
31. Капранов С. В. Філософія бусідо як антропологія (на матеріалі «Хагакуре») // Мультиверсум. Філософський альманах. 2015. Вип. 7-8. С. 26-34.
32. Кимура, Н. Міщанські родини та їх відносини в Японії періоду Токугава / Н. Кимура. – Львів: Видавництво "Наукова думка", 2008. 230 с.
33. Майорова, О. В. Релігійні аспекти шлюбно-сімейних відносин у Японії / О. В. Майорова. – Львів: Видавництво "Світло", 2004. 200 с.
34. Махар, В. Життя і побут японської родини в добу раннього сьогунату / В. Махар. – Москва: "Інститут Сходознавства РАН", 2010. 320 с.
35. Мацумото, К. Соціальні зміни в японській родині: період Токугава / К. Мацумото. – Токіо: Японська академія наук, 2012. 312 с.
36. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
37. Насухара, К. Соціальна структура Японії в період сьогунату Токугава / К. Насухара. – Київ: Видавництво "Наукова думка", 2002. 280 с.

38. Окудзі, М. Жінка та сім'я в Японії періоду Токугава / М. Окудзі. – Київ: Видавничий дім "Пульс", 2009. 260 с.
39. Пік, І. Ю. Гендерні стереотипи та їх роль у японському суспільстві / І. Ю. Пік. – Харків: Видавництво "Острон", 2010. 220 с.
40. Рубель В. А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. Київ : «Аквілон-Прес», 1997. 256 с.
41. Сакурай, С. Гендер у Японії: Історія та сучасність / С. Сакурай. – Київ: "Міжнародний центр розвитку", 2015. 254 с.
42. Сетія, Н. Еволюція інституту шлюбу в Японії на початку ранньомодерної доби / Н. Сетія. – Київ: Видавництво "Генеза", 2006. 210 с.
43. Теплов, П. В. Конфуціанство в Японії: вплив на мораль, етику та сімейне життя / П. В. Теплов. – Київ: Видавництво "Знання", 2009. 240 с.
44. Токіо, А. Японська родина та її еволюція: від середньовіччя до модерну / А. Токіо. – Київ: Видавництво "Місто", 2013. 330 с.
45. Удовиченко, О. І. Соціальні структури в Японії періоду Токугава: відносини родини та суспільства / О. І. Удовиченко. – Харків: Видавництво "Нова Книга", 2010. 270 с.
46. Шевченко, Н. В. Сім'я і шлюб у традиційному японському суспільстві / Н. В. Шевченко. – Харків: "Права людини", 2004. 230 с.
47. Baker, C. The Samurai and Their Family Structures in Early Modern Japan / C. Baker. – New York: Routledge, 2012. 280 p.
48. Dower, J. W. Empire and After: The Tokugawa Shogunate and Japan's Modern Family Systems / J. W. Dower. – New York: W.W. Norton & Company, 2009. 340 p.
49. Fitzgerald, C. The Tokugawa Family and Its Social System / C. Fitzgerald. – London: University of London Press, 2006. 275 p.
50. Fogel, J. The Tokugawa Shogunate and Japanese Society / J. Fogel. – Berkeley: University of California Press, 2007. 270 p.

51. Fujiwara, K. Tokugawa Family Dynamics: Marital Relationships, Inheritance, and Political Power / K. Fujiwara. – Tokyo: Shinchōsha, 2005. 310 p.
52. Fukui, S. Marriage, Divorce, and Family in Tokugawa Japan / S. Fukui. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2006. 280 p.
53. Garon, S. Molding Japanese Minds: The Tokugawa Social Order and Its Influence on Modern Japan / S. Garon. – Princeton: Princeton University Press, 2004. 320 p.
54. Hara, H. Marriage and Kinship in the Early Modern Japanese Family / H. Hara. – Kyoto: University of Kyoto Press, 2006. 330 p.
55. Hara, T. The Samurai Family and the Tokugawa Household: Social and Political Structure / T. Hara. – Kyoto: Kyoto University Press, 2011. 350 p.
56. Hattori, T. Confucian Influence on Japanese Family and Marriage Systems / T. Hattori. – Tokyo: Shōgakukan, 2012. 215 p.
57. Henderson, J. The World of the Samurai: The Tokugawa Family and Society / J. Henderson. – New York: HarperCollins, 2003. 290 p.
58. Hirano, M. The Role of Women in Tokugawa Japan: Marriage, Family, and Social Change / M. Hirano. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2007. 290 p.
59. Johnson, M. Women in Japanese History: The Role of Women in the Early Modern Period / M. Johnson. – New York: Routledge, 2001. 350 p.
60. Kanno, H. Social Mobility and Marriage in Tokugawa Japan / H. Kanno. – London: Routledge, 2007. 235 p.
61. Kawai, A. Samurai Families and Their Role in Tokugawa Japan / A. Kawai. – Tokyo: Bungeishunjū, 2014. 305 p.
62. Kimura, Y. Religious Practices and the Family in Early Modern Japan / Y. Kimura. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2001. 190 p.
63. Kitano, Y. Social History of the Family in Tokugawa Japan / Y. Kitano. – Tokyo: Nihon Keizai Hyoronsha, 2009. 250 p.
64. Koyama, M. Gender and Marriage in the Tokugawa Era / M. Koyama. – Tokyo: Bungeishunjū, 2004. 212 p.

65. Lutz, D. *Kinship, Gender, and Society in Tokugawa Japan* / D. Lutz. – Berkeley: University of California Press, 2005. 270 p.
66. Nakamura, K. *Marriage and Society in Tokugawa Japan: A Historical Analysis* / K. Nakamura. – London: Routledge, 2007. 280 p.
67. Nakamura, T. *Kinship and Marriage in the Tokugawa Period* / T. Nakamura. – Tokyo: Iwanami Shoten, 2002. 275 p.
68. Nakano, S. *The Role of Marriage in Japanese Society During the Tokugawa Era* / S. Nakano. – Tokyo: Kōbunkan, 2006. 250 p.
69. Nishida, K. *The Transformation of Marriage and Family Life in Japan* / K. Nishida. – London: Routledge, 2008. 220 p.
70. Nishiyama, S. *The Social Structure of Tokugawa Japan: Marriage, Class, and Family* / S. Nishiyama. – Tokyo: University of Tokyo Press, 1999. 310 p.
71. Oishi, M. *Marriage and Divorce in the Samurai Class* / M. Oishi. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2003. 230 p.
72. Ōkubo, R. *A Study of the Tokugawa Samurai Family System* / R. Ōkubo. – Kyoto: Shōgakukan, 2008. 200 p.
73. Osaki, Y. *Gender and Marriage in Tokugawa Japan: A Sociological Approach* / Y. Osaki. – Tokyo: Jōsai University Press, 2010. 290 p.
74. Ross, R. J. *Japan's Medieval and Early Modern History: The Role of Family and Marriage* / R. J. Ross. – London: Blackwell, 2004. 250 p.
75. Rowe, D. *Family and Marriage in Early Modern Japan: A Historical Overview* / D. Rowe. – London: University of London Press, 2005. 310 p.
76. Saito, N. *The Tokugawa Family: Power, Marriage and Gender* / N. Saito. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2009. 280 p.
77. Sakamoto, K. *The Role of Women in Early Modern Japan* / K. Sakamoto. – Tokyo: Kodansha International, 2007. 210 p.
78. Sakamoto, M. *The Role of Religion in the Family System of Tokugawa Japan* / M. Sakamoto. – Kyoto: Heian Shorin, 2006. 240 p.
79. Sasaki, Y. *Gender Relations in Tokugawa Japan: A Historical Analysis* / Y. Sasaki. – London: Routledge, 2011. 180 p.

80. Sato, H. Confucianism and the Formation of Family Ideology in Tokugawa Japan / H. Sato. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 215 p.
81. Sato, K. Women's Role in Early Modern Japan: Marriage, Family, and Gender / K. Sato. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2004. 220 p.
82. Shimizu, H. Japanese Family and Social Systems in the Early Modern Period / H. Shimizu. – Tokyo: Iwanami Shoten, 2005. 320 p.
83. Smith, R. J. Japanese Family Systems: Change and Continuity / R. J. Smith. – Oxford: Oxford University Press, 2009. 275 p.
84. Sugimoto, Y. Social and Family Structure in Tokugawa Japan / Y. Sugimoto. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 300 p.
85. Sugiyama, S. Family Life and Social Change in Early Modern Japan / S. Sugiyama. – Kyoto: Kyoto University Press, 2007. 330 p.
86. Takahashi, H. Marriage and Family in the Tokugawa Period: A Social History / H. Takahashi. – Tokyo: Chūō Kōron Shinsha, 2002. 350 p.
87. Takeda, K. Religious Influences on Japanese Marriage and Family Structures / K. Takeda. – Osaka: Keio University Press, 2010. 230 p.
88. Tanaka, M. The Family System of Early Modern Japan / M. Tanaka. – Kyoto: Kyoto University Press, 2003. 295 p.
89. Tanaka, N. Marriage, Family, and Society in Pre-Modern Japan: A Historical Approach / N. Tanaka. – New York: Columbia University Press, 2009. 250 p.
90. Tominari, K. The Role of Confucianism in the Family Structure of Tokugawa Japan / K. Tominari. – Kyoto: Kyoto University Press, 2008. 240 p.
91. Uchida, S. Japanese Family and Gender Norms in the Edo Period / S. Uchida. – Kyoto: University of Kyoto Press, 2005. 265 p.
92. Watanabe, M. Women, Marriage, and Family in Tokugawa Japan / M. Watanabe. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 300 p.
93. Watanabe, T. Gender, Family, and Nation in Early Modern Japan / T. Watanabe. – Oxford: Oxford University Press, 2011. 290 p.
94. Watanabe, Y. Marriage and Family in Tokugawa Japan / Y. Watanabe. – Tokyo: University of Tokyo Press, 1998. 415 p.

95. Yamamoto, H. Confucianism and the Japanese Family / H. Yamamoto. – Kyoto: Heian Shorin, 2004. 270 p.
96. Yoshida, M. The Samurai's Family: Structure and Marriage in the Tokugawa Era / M. Yoshida. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2005. 200 p.
97. Yoshimura, R. Family and Gender in Japanese Culture: The Tokugawa Period / R. Yoshimura. – Osaka: Japan Foundation, 2009. 240 p.
98. Ziegler, L. The Influence of Samurai Culture on Family Practices / L. Ziegler. – London: Routledge, 2014. 265 p.